

Mátyás

Ha tavaszi délelőttön, vagy őszi hajnalban elkiáltotta valaki magát a völgyben: „Mátyáás...”, valahonnét - mint visszhang – „hahót” kiáltottak az erdős dombok dalak, melyeken tavasszal sárgult a kankalin meg a som virága, ősszel pedig aranyba és bíborba öltöztek a fák, mint vénülő királynők, akik csak a múltnak és a tükörnek öltözködnek.

Nyáron néha elmaradt a visszhang, mert Mátyás ilyenkor a cséplőgép körül volt elfoglalva, vagy olyan mélyen aludt valahol a patakparton, hogy nem ébredt fel, ha a kiáltás elszállt a völgy felett. Nem ébredt fel, mert előtte való nap muzsikálni kellett valahol, füle telemaradt a bőgő brummogásával, fejében pedig ködös mámor úszkált, és ha meg is hallotta nevét, legfeljebb elfordult és csak ennyit mondott, hogy:

– Nem nem iszom többet... – és a másik oldalára fordult hangos sóhajrással.

A visszhang aztán megunt a kiabálást, de megunt a bognárlegény is, akit én küldtem Mátyásért, aki cigánybíró volt, muzsikus, favágó és postás. Egyszóval nem olyan akárki ember.

Valamikor a cigánybírók hatalom voltak, de Mátyásra ebből már kevés maradt, mint ahogy a rangok megkoptak általában és csak a címek maradtak meg. Kis emberek és nagy címek. Így Mátyás is! Nem bíráskodott ő már sehol, de nem is akart. Egyszer szeretett volna ítéletet mondani, de a kontrás úgy vágta képen - balkézzel -, hogy Mátyás állkapcsát doktorinak kellett helyreigazítani.

Mint muzsikus - természetesen - prímás volt. Hála a kis- és nagybőgőnek, nem lehetett sokat hallani belőle, de amit lehetett, az önálló technikára vallott. Lakodalom Mátyásék nélkül alig eshetett meg, már csak azért sem, mert őket nem kellett hívni. Az ugyan előfordult, hogy nem ők muzsikáltak, de ilyenkor a tűzrakásnál, nyársforgatásnál és egyebütt tették „hasznossá” magukat.

Másnap - természetesen - nem dolgoztak. Nem mondták ugyan, hogy nem dolgoznak, de eltűntek, mint a kámfor, és csak a magasan szálló felhők tudták talán, hogy az erdő melyik tisztásán alusszák az előző napi fáradalmakat. Ha nyár volt. Ha meg tél, akkor az istállópadlások szénáján pihentek, és itt sem látta őket senki, hacsak a verebek nem, akik éppen olyan haszontalan népség, mint a cigány, tehát nem árulták el őket.

Ilyenkor nem csattogott a fejsze az erdön, apró tüzek kékselyem füstje nem simogatta meg a fák fagyos ágát, és a kivágott fák ropogó zuhanása sem hallatszott, ami olyan, mint a fájdalom száraz felhőrdülése.

Csend volt ilyenkor az erdön, és a szeplős bognárlegény hiába kiáltotta Mátyás nevét, nem szólt vissza még a visszhang se, mert a téli erdő hallgat és a kiáltásra ráhull a hó, vagy elveszik a ködben.

Pedig nagy szükség lett volna néha Mátyásra, aki postás is volt, ami nem jelent közönséges levélhordót. Azt is mondhatnám, hogy Mátyás maga volt a posta. Nem csak hozta, de vitte is a leveleket, csomagokat, üzeneteket, és néha annyi megbízással talpalt a szomszéd városkába, hogy más ember az összeírásba már belefáradt volna.

Mátyás nem fáradt bele. Nem írt fel semmit, mert a betűk ismeretlen jószágok voltak előtte, de nem felejtett el semmit. Rongyos kabátjának egyik zsebében volt a főerdész úr pénze, akinek puskaforrasztó és brillantin, a másikban a tanító kisasszonyé, akinek levélpapírt kellett venni és egy bizonyos kenőcsöt, melynek Mátyás szerint olyan szaga volt, mint a cserebogárnak, a harmadikban pedig az én levelem. Fontos levél! Öt pecsét volt rajta és a doktorék kislánya nem sajnálta érte a pálinkát, amit az urak konyaknak hívnak.

Ha a kisasszony nem volt mindjárt kéznél, Mátyás megállt az ajtóban és azt mondta:

– Iratot hoztam...

– Add ide, Mátyás, majd beviszem - mondta Anna, a kis cseléd, aki egy évet elengedett volna életéből, ha ezekbe a levelekbe csak egyszer belepillanthat.

– A kisasszonynak hoztam!

Szóval, Mátyás gentleman volt, ámbár az is lehet, hogy a kis cselédből nem nézte ki a pálinkát... és inkább várt.

A jó öreg doktor - aki egyébként goromba volt, mint a pokróc - néha Mátyást egyszerűen kidobta.

– Odakünt várj! - ripakodott rá, és Mátyás meglepő vidámsággal ugrott ki a zöldre festett ajtón, mert tudta, hogy a doktor úr látszólagos gorombaságai után csak megjelenik a pálinkás üveggel és utána azt mondja, hogy a fene tudja mi írivalója lehet a segédtsízt úrnak és különben is mért tesz a levélre öt pecsétet, mikor a kutya se kíváncsi rá...

A szóban forgó segédtsízt úrnak azonban abban az időben mindennap volt írivalója. Egyedül élt az erdőben, háza ajtajában két égig érő fenyő állt őrt, a tavasz, a nyár, az ősz, a tél ott jártak ablaka alatt, benéztek hozzá és különös gondolatokat suttoztak egy szobáról, ahol este van, ég a tűz a kályhában, és a segédtsízt úr azt mondhatja a doktor kisasszonynak, hogy a: feleségem.

Ezek azonban akkor még nagyon távoli dolgok voltak. Mátyás hordta a leveleket, a puskaforrasztó és ke-

nőcsöket, hegedült, ha kellett, és vágta a fát, ha nagyon muszáj volt. És új kunyhót rakott a domboldalon.

– Minek az neked, Mátyás?

– Csak – mondta, és zavarában köhintett.

Ez ősszel volt. Akkor már köd hentergett a völgyekben, hullott a levél, és a vadlibák tanácstalanul kiabáltak esténként, mintha utat tévesztettek volna. Amikor kész volt a kunyhó, újra bekopogott és előleget kért a fára, amit majd a télen vágnak.

– Megházasodom - mondta. – Ötszáz az asszonyért, meg valami a költségekre...

– Az asszonyért?

– Nálunk az úgy szokás, kérem szépen...

– Hát elég rossz szokás, Mátyás... És szép-e legalább az a lány?

Mátyás csak legyintett:

- Szegény cigány vagyok én... nem válogathatok... - de azért úgy mosolygott, mint aki jó vásárt csinált.

Azután jött a tél. Durrogtak a puskák az erdőn, nagy vadásztüzek fekete foltokat olvasztottak a hóba, a szél sziszegve járta a nádat, és hajnalonként ríttak a disznók, mert kövérek lettek és féltek a késtől, amely hideg volt és kegyetlen, mint maga a halál.

Este azután, amikor elhallgattak a puskák és új hó hullott az erdőre, elcsendesedett minden. A varjak fekete gombócként ültek a fagyos ágakon, a szél puha sóhajtással hordta a havat, valahol talán szánkók csi-

lingeltek, de ezt nem hallottam, mert ropogott a hó a lábam alatt, amint fáradtan hazafelé ballagtam.

Szemembe ekkor egy kis fény intett és a fényről eszembe jutott Mátyás. Kunyhójukon kis ablak volt - mint a tenyerem. Tenyérszerű fény. Megálltam. Halk, sötét téli este volt és az estében valami lágy, simogató muzsikaszó szállt szét, mert a kunyhóban Mátyás, a szegény cigány párnapos feleségének hegedült.

Ki mondta azt, hogy ez a Mátyás nem tud hegedülni? Szinte hívott a puha fény, a hegedűszó, és beleskeltem az ablakon, amely tört üvegdarab volt csak, de túl rajta egy egész világ.

A sarokkemencében égett a tűz, aranyos lobogása ráfolyt az arcokra, a teknőre, a baltára és a cigány-asszony arcára, aki fejét Mátyás ölbe hajtotta és fekete szemén előmlött a tiszta boldogság.

Égett a tűz, szállt a muzsika, és én akkor nagyon irigyeltem Mátyást. Magamra gondoltam, a doktorkisasszonyra és arra, hogy Mátyás ötszáz koronáért az egész világot megvásárolta magának.

Én milliókat adtam volna érte, ezüstöt vékaszám, aranyat zsákszám... Különösen, ha lett volna.

*

Megjelent az Új Időkben, 1941. február 23-án. Később az Életünk c. lap közölte (1974. szeptember 1.). Gábris címmel megjelent a Hírlapban, 1949. augusztus 28-án és Jóska címmel a Nők Lapjában 1957. szeptember 26-án. Tartalmazzák az Egy szem kukorica (1944) és a Tarka rét (1973) c. kötetek.